

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Cholnoky László

Idő

"1924"

Személy

Szerző:

Cím: *Írók vallomásai*
Cholnoky László

Forrás:

Magyarország

Bm

1924. 4. 6.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

ÍRÓK VALLOMÁSAI

Cholnoky László

A ragyogó tehetségű, korán sírba hullt Cholnoky Viktor öccse. Finom tollú, előkelő munkása a magyar irodalomnak Cholnoky László, aki *Bertalan éjszakája* című novelláskötetével, majd *Piroska* című regényével tünt fel annakidején s azután sorra aratta diadalait mély írói kvalitásokkal teli munkáival. Rövidebb léleketű dolgai, tárcái is jelentős értékű magyar irodalmunknak s a Magyarország olvasói bosszú évek óta szeretettel olvassák Cholnoky nevét lapunk tárcarovatában. Felkerestük Cholnoky Lászlót és megkértük, hogy nyilatkozzék írói pályájáról. Cholnoky László a következőket mondotta:

— Ahogy az írói vallomásaimba belekezdék, úgy érzem, mintha valami félig ismeretlen, idegen ember ülne itt a helyemen. És azt hiszem, ez attól van, hogy már vagy tizenöt esztendeje egyszerűen nem volt módom ahhoz, hogy komolyan és odaadón foglalkozzam a magam evolúciójával, terveivel, várnivalóival.

Nem az időm hiányzott hozzá, — nem hiszek a soha rá nem érő embe-
rekben, — hanem a mód-
om, mert ezt a kényes
leki műtétet semminek
sem szabad megzavarnia,
nem szabad, hogy a
gondolatmenetnek bármi
is az útjában álljon. Pe-
dig valószínű, hogy a
negyvenöt éves, befelé is
élő ember, — főként a
művész, — csak akkor

adhatna teljes képet önmagáról, ha legalább tizenöt évvel ezelőtt kérdezték volna meg és neki csak ma kellene a kérdésre válaszolnia. Ennyi idő lenne szükséges ahhoz, hogy az ember mintegy lefiltrálhassa önmagát, hogy mintegy a kvintesszenciáját adhassa önmagának.

Ezért van, hogy ma erre a kérdésre: hogyan lettem íróvá, hogyan lettem az, aki vagyok?

— a leghelyesebb válasznak ezt érzem: nem tudom bizonyosan, félig-meddig már elfelejttem.

— A dolog ma, ebben az operett-életben, amit most élünk, úgy áll, hogy csak néha, valami régi arc láttára, valami régi hang hallatára, esetleg álomban ismerek rá magamra egy-egy pillanatra, de nyomban azután, akár az elpattant húr,

*visszazsugorodom az az örökké pénzt hajszoló, unalmas, rozogant vén emberré, aki sohasem ott van, ahol lenni szeretne, sohasem azt mondja, amit mondani szeretne, sőt talán nem is azt érzi, amit érezni szeretne, — az életnek az a ki-
ábrándult, szomorú szerelmesévé, aki már nem hisz semmiben és nem vár semmit.*

— Azt azonban változatlanul érzem ma is, amit éreztem már tizennyolcéves koromban is, hogy valami megoldatlanságot, valami elintézetlenséget hordozok magamban. És nem is lehet másként, mert az elintézett dolgok nincsenek tovább, a művészet pedig maga a látszólag egyre egyszerűsödő, a valóságban azonban egyre összébb és összébb bogozódó bonyodalom.

Mégis, ennek az elintézetlenség-érzésnek kell hogy meglegyen a maga fejlődési folyamata éppen úgy, mint a normatívumoktól való bárminő testi vagy lelki elhajlásnak.

— Ez a kérdés nálunk, Cholnokyaknál nyíltan áll: kizáróan az apai ágról való átöröklésről lehet szó, mert

befelé egyikünk sem az, — és ezt a jövőre mondom, — miut kifelé.

Ez nem szójáték, hanem keserű valóság: a túlnyomó többség kifelé nem az, aki befelé, a mi külön végzetünk azonban úgy hozta magával, hogy befelé ne azok legyünk, akik kifelé vagyunk. Különös fajta ez, — hat testvér közül ma már csak hárman élünk — aki csak egyet ismer közülünk, az azt hihetné, hogy most már ismeri valamennyit, de aki mindnyájunkat ismer, az nem ismeri külön-külön egyikünket sem. — Írói munkáim bírálatainak olvasása közben mindig esendes, belső derűt ok-
nekem az, hogy,

egyetlenegy kritikus sem akadt, aki párhuzamban állított volna a meghalt bátyámmal, Viktorral

iparkodva bizonyos gondolkodás és felfogásbeli egy-
öntetőséget felfedezni közöttünk, holott kétségtelenül bizonyos, hogy mint írónak semmi közünk sincs egymáshoz.

— És ha már a kritikáról szölok, örömet használom fel az alkalmat, hogy a magyar irodalmi kritikát illető felfogásomról is beszámoljak, hiszen ez a felfogás is egyik integráns része az író egyéniségének.

— Kétségtelen, hogy aki a műsák valamelyikét veszi feleségül, annak a kritika lesz az anyósa, hanem amint az anyósveceknak legalább a fele túlzott és igaztalan, úgy itt sem kell valami fog- vagy legalább inyesattogató, dühödt, vénasszonyra gondolni, sőt ellenkezően:

*a mai magyar irodalmi kritika szinte hihetetlen könnyedséggel, teljes tájékozatlansággal, a mű-
ízlésről való minden komolyabb fogalom nélküli veszi tudomásul azt, amit felkínálnak neki és ez az oka annak a teljes anarchiának, ami ma nálunk az irodalomban, főként pedig a színműiro-
dalom terén elhatalmasodott.*

Amint ma nálunk minden második ember színész, úgy viszont a minden megint-második pedig író.

— Ami csekélységemet illeti, engem a kritika, és saját munkáimat illetően sohasem érdekelt, pedig túlnyomóan igen sok szeretettel, megbecsüléssel, úri módon bánt velem. Csakhogy annyira ismerem magam értékét,

annyi hideg józansággal tudom olvasni a magam minden betűjét, főként pedig annyira tisztában vagyok a fogyatékosságaim természetrajzával, hogy úgy érzem: nekem ebben a tekintetben senki újat nem mondhat.

— Tudom, hogy azok a munkáim, amelyeket szeretettel, teljes átéléssel írtam, az idők lehiggadtával a magyar termés java között találnak majd helyet, ezzel szemben azonban tudom azt is viszont,

az úgynevezett kényszer-munkáim az előbbiktől mérhetetlen távolságra esnek.

— Munkáim közül a *Bertalan éjszakája* című novelláskötetet és a *Piroska* című regényt bizonyos Stefani J. Klein nevű, Svájcban élő derék, kellemes férfiú lefordította németre és franciára, de nekem mindezekért soha egyetlen fillért sem küldött, sőt a leveleimre sem válaszolt.

Az irodalom tengerén is járnak kalózhajók.

— Az életem egyike a legkülönösebb magyar életeknek. A fiatalságom esodásan, szinte páratlanul szép volt, de a Budapesten töltött harmadik esztendő óta szinte szakadatlanul tépjük-szaggatjuk egymást az élettel, — kíváncsi vagyok, melyikünk bírja tovább? — Kétszer nősültem; az első házasságom nem sikerült, anélkül, hogy ennek bármelyikünk is oka lett volna, a második feleségem azonban a kisfiammal együtt az egész életet kárpótolja a számomra. *Az első és a második házasságom között, vagy tíz évig, hihetetlenül romlott, kicsapongó életet éltem, de ez az idő telve volt esodálatos lelki gyönyörűségekkel. A példás életük számára ez értelmetlenül hangzik, pedig így van. A többi között ez alatt az idő alatt léptem szoros barátságra a halál teljesen félreértett, szubtilis szenzációjának gondolatával.*

— Végtelenül szeretem a mesterségemet; egy regény él a lelkemben, szinte egészen kidolgozva, ezt még okvetlenül meg fogom írni.

— Mindent összeféve: ma, negyvenöt éves koromban fáradt, kedvetlen és szomorú vagyok és most már megváltozhatatlan bizonyossággal áll előttem, hogy

az élet nem sikerült a számomra.

De nem azért vagyok fáradt és szomorú, mert az életem nem sikerült, hanem megfordítva: az élet azért nem sikerült a számomra, mert fáradékonynak és szomorúnak születtem. — A szomorúak nem szeretik az életet, természetes hát, hogy az élet sem szereti a szomorúakat.